

Livsglede

BLADET FOR AMPUTERTE/PROTESEBRUKERE 3/2014

Momentum-leder Nils-Odd Tønnevold under et gjensyn i London med en dobbeltamputert ekskrigsflyger:

“HISTORIEN OM DEG, SAM, DEN ER SÅ INSPIRERENDE!”

MIDTSIDENE

A black and white photograph of a man with a prosthetic leg riding a jet ski on the water. The man is wearing a life vest and is looking forward. The jet ski is moving, creating a wake in the water. The background is a vast body of water under a light sky.

ottobock.

Quality for life

Uten begrensninger!

Oppdag nye vanntette Genium X3

En aktiv livsstil stiller ulike typer krav til protesen din. Du er kanskje eventyrlysten, alltid på jakt etter nye fysiske utfordringer. Eller kanskje du kort og godt bare vil kunne ta del i hverdagslige aktiviteter uten å måtte bekymre deg om protesen din virkelig holder hele veien. Kunne ta en løpetur i naturen, bestige det fjellet. Eller hvorfor ikke et bad i sjøen?

Nye Genium X3 er lagd med et beskyttelsesovertrekk som er både lett og utrolig sterkt. Det korrosjonsbestandige materialet med titan, hard anodisert aluminium og rustfritt stål gjør at vi nå kan tilby en helt vanntett benprotese. Det lette, kraftige batteriet har en levetid på 5 dager og lades praktisk via en magnetkopling som tilkoples med et enkelt klikk – til og med gjennom klærne dine.

Genium X3 gir deg nye forutsetninger for en økt livskvalitet.

MOMENTUMS ÆRESMEDLEM:
PRINSESSE MÄRTHA LOUISE

Livsglede 3/2014

Utgiver: MOMENTUM
Postboks 49 Skøyen 0212 Oslo.
Utkommer 4 ganger årlig.

Layout: Christine Wigaard
Trykk: Wisa Grafisk AS

REDAKSJONEN I LIVSGLEDE
Nils-Odd Tønnevold
Ansvarlig redaktør
Legg- og lærprotesebruker
nils.tonnevold@connectum.no
Tlf. 92 20 16 26

Flemming Dahl
Journalist
flemmdahl@hotmail.com
Tlf. 98 62 55 96

Hans H. Reinertsen
Fotograf
hasse8@mac.com
Tlf. 90 12 29 30

Internett:
www.momentum.nu

Annonser:
Kontakt Nils-Odd Tønnevold
nils.tonnevold@connectum.no
Tlf. 92 20 16 26

Forside:
Nils-Odd Tønnevold, Sam Gallop,
Renée Gallop. En deilig septemberdag
i London. Nils-Odd har med seg
blomster til vertskapet.
Foto: Hans Hekneby Reinertsen.

ISSN: 1891-3040

*"Det er bedre å tenne et lys
enn å forbanne mørket"*

LEDER

Med livet som innsats

Sjelden får man sjansen til å møte en av de store krigsheltene fra andre verdenskrig. Sam Gallop var flyver i det britiske flyvåpenet Royal Air Force (RAF) og er en av dem som var med på å forhindre tysk okkupasjon av Storbritannia.

Hvem vet hvordan verden hadde sett ut i dag hvis ikke Sam og mange av hans samtidige i Storbritannia, Norge og flere andre land hadde vært villig til å ofre livet for å kjempe for konge og fedreland.

Sam ble hardt brannskadd som følge av flykrasj og måtte amputere begge beina og fikk diverse andre permanente skader. Etterpå kjempet han seg tilbake, tok universitetsutdannelse og hadde en lang karriere i den nasjonale elektrisitetsforsyningen før han i over 30 år (!) arbeidet frivillig for å inspirere og hjelpe andre i samme situasjon.

"Han fikk meg til å innse hvor mye det kan bety å stå sammen, samle erfaring og inspirere hverandre"

Han var min inspirasjon til å være med på å starte Momentum og han fikk meg til å innse hvor mye det kan bety å stå sammen, samle erfaring og inspirere hverandre.

Vi har alle noe å lære av Sam. Enten vi går i krigen på den ene eller andre måten, for konge og fedreland, eller i mer overført betydning. Det gjelder å gjøre vårt aller beste, stå på og vise offervilje for det man tror på og hjelpe hverandre. Det er slikt det blir et sivilisert samfunn av som vi kan være stolte av.

Jeg ønsker dere alle god en høst!

Livsglad hilsen

Dr. Nils-Odd Tønnevold
Styreleder

AV INNHOLDET:

En rask prat med Øyvind Strømme	s 4	Nils-Odd møter Sam og Renée i London	s 14-17
Et blikk på Tony-Kristian Fortes	s 6-7	Fra Hasses album	s 18
Lesertorget	s 10-11	Kryssord	s 22

En rask prat med... ...Øyvind Strømme

Lydhørhet overfor funksjons- hemmede

God tilrettelegging for funksjonshemmede... Skyss, den fylkeskommunale enheten som administrerer kollektivtrafikken i Hordaland, er blitt prisbelønnet for sine bidrag på dette området.

Kommunalt råd for funksjonshemmede i Bergen står bak den nye Tilgjengelighetsprisen, og Skyss ble tidlig i høst den første vinneren.

“Årets vinner av prisen har vært lydhør overfor brukerorganisasjoner for mennesker med nedsatt funksjonsevne,” heter det i begrunnelsen.

Rådet forklarer på sine nettsider at prisen er ment som “en påskjønnelse til næringsdrivende, privatpersoner, organisasjoner og offentlige virksomheter som viser stor interesse og gjennomfører tilrettelegging for funksjonshemmede.”

Da Skyss ble overrakt prisen, ble det blant annet poengtert at lavgulvede busser lenge har preget bybildet i Bergen, at mange holdeplasser der har fått universell utforming og at adgangen til Bybanen er trinnløs.

Riktignok er det opplest og vedtatt her i landet, som i mange andre land, at samfunnet skal bli stadig bedre tilrettelagt for de mange som ikke i alle henseende er for hundre prosent spreke å regne. Men noen er flinkere enn andre til å gjøre intensjoner til virkelighet. Nå kan Skyss regnes blant de flinkere.

Både i Bergen (bildet) og mange andre steder er det blitt enklere for funksjonshemmede å komme seg på og av en buss. Foto: F. Dahl/Samferdsel.

Han er født i Mandal, og der har han stort sett forblitt. Der bor Øyvind Strømme med kone og to barn, en gutt på 13 og en jente på seks. Han jobbet som tømrer og betongarbeider da han i 2004, han var 25 år gammel, fikk en betongvegg over venstrebeinet. En arbeidsulykke, altså, og den førte ham inn i rekken av låramputerte. Et halvår senere begynte han på teknisk fagskole, og etter den toårige utdannelsen der kom han i arbeid på heltid som hva han selv helst kaller byggeleder; andre kaller det prosjektleder. Strømme er fra noen år tilbake blant Momentums likepersoner og er nå i tillegg leder i Momentum Sør.

Du kan virke ganske så fornøyd med tilværelsen; du kan nær sagt gi inntrykk av at din hverdag uten venstrebein sånn grovt sett er like grei og OK som hverdagen kunne tenkes å være hvis beinet fortsatt hadde vært på plass. Men, når alt kommer til alt, så enkelt er det vel ikke?

Nei, ikke fullt så enkelt. Men når sanneling skjer... Jeg følte at jeg ikke hadde noe valg, jeg var 25 år, hvis jeg hadde gitt opp da, så tror jeg at jeg hadde fått et kjipt liv etterpå. Det er jo noen tunge stunder av og til, det må man ha lov til å ha, men det overskygger ikke hverdagen. Nå tenker jeg ikke så mye på det beinet, det er en del av meg at jeg ikke har det. Jeg har evnen til å tilpasse meg ting ganske fort. Nå kan jeg nesten ikke huske hvordan det var å ha to bein.

Beinproteser er gjenstand for en løpende utvikling – nye og formodentlig bedre proteser kommer ut i markedet. Har du selv i dine 10 år som amputert hatt glede av dette?

Ja, men ikke i de senere årene. Da jeg fortsatt var ganske nyamputert, skiftet

Øyvind Strømme, her på Beitostølen sist vinter, forteller at han tidligere ikke var for noen sportsmann å regne, men at han de seneste årene har begynt å gå på ski, kjøre slalåm. Foto: Hans Hekneby Reinertsen.

jeg protese til en med elektronisk kne, og den går jeg på nå. Det er sikkert kommet noe som er bedre, det hører jeg om, men jeg har ikke tatt steget videre. Det er litt min egen skyld, jeg er fornøyd med det jeg har.

Du er likeperson i Momentum. Hvilken nytte kan nyamputerte ha av å slå av en prat med deg?

Jeg tror de kan få en forståelse av hvordan det er å være amputert, av at det ikke er verdens undergang, selv om det kan virke sånn med en gang. Nittini prosent av dem jeg har truffet har ikke engang visst hvordan en protese ser ut, det visste ikke jeg heller den gangen. Håpet mitt er at de sitter tilbake med en trygghet, en tro på at dette ikke er så galt, på at det faktisk, over litt tid, går an å fungere med en protese.

Élan protesefot,
Trygg og behagelig

Mikroprosessorstyrt
hydraulisk ankel for en
enklerе hverdag.

VI FORHANDLER OGSÅ:

- ✓Proteser ✓Ortoser/skinner ✓Innleggsåler
- ✓Karbonføtter og knær ✓Kompresjonstrømper ✓Aktivortoser

Totalleverandør av
protesekomponenter.

Vi er distributør for:

Endolite:	Karbonføtter og proteseknær.
Uniprox:	Materialer, komponenter og tilbehør.
Medex:	Protesekomponenter.
PDI:	Komplett protesesystem.
Mica:	Karbonføtter.
Alps:	Linere.
Bauerfeind:	Ortoser.

Ortopro AS,
Hardangerveien 72, 5224 Nestun, NORGE.
Tlf.: +47 55 91 88 60 - Fax.: +47 55 91 88 69
E-post: post@ortopro.no

www.ortopro.no

Med kunden i fokus

Atterås
Ortopediteknikk®

Velkommen til starten på en ny hverdag!

Fjøsangerveien 215 (Krambua) 5073 Bergen - Tlf.: 55 27 11 00

Ortopediteknisk Institutt
www.atteraas.no

"Takk og pris, jeg er glad i det kneet"

Tony, når Livsglede treffer ham på Jevnaker, mens han deltar i et etterutdanningsopplegg i jobbrei denne høsten. Det hører med til historien om Tony at han har gjort virkelighet av en guttedrøm og skaffet seg en veteranbil, en 1978 Pontiac Firebird Trans Am. Dessuten at han har overvært tre Formel 1-løp – i Tyskland i 2003, Belgia 2008, England 2011.

En arbeidsulykke i 2006 - elektrisk strøm gjennom kroppen på jernbanens godsterminal i Bergen - tok fra ham den høyre leggen, men ikke livsgnisten.

Flemming Dahl (tekst)
Hans Hekneby Reinertsen (foto)

Tony-Kristian Fortes, bergenser, årgang 68. Han er et menneske som utstråler energi og tro på det mulige, en mann som kan få andre til å føle at de fikk et løft av å slå av en prat med ham.

Ta dette at det går an å glede seg over det man har fremfor å synke i fortvilelse over det man ikke har: "Takk og pris, jeg er glad i det kneet", sier Tony om dette at han ble amputert under, ikke over, kneet.

Fortes? Når vi spør hvor etternavnet kommer fra, får vi et bilde av en litt ruglete oppvekst. Altså, Fortes? "Det kommer fra min far, som var fra Kapp Verde," svarer Tony, og så forteller han mer:

At faren var sjømann, at de to aldri møtte hverandre, at Tonys mor levde en omflakkende tilværelse, at han som barn flyttet omkring sammen med henne og dermed fikk et par år bak seg i Nord-Norge. "Det var for mye flytting," oppsummerer han.

Tony tok sjøaspirantskole, hadde tre kortvarige turer til sjøs (supplyfartøy i Nordsjøen, tråler i Barentshavet, spesialfartøy på Vestlandet). Så ble NIS (Norsk Internasjonalt Skipsregister) etablert, med den følge at jobbutsiktene for norske sjøfolk bleknet og Tonys sjømannskarriere tok slutt.

"Det er et under, jeg skulle ikke vært her i dag"

Snart satt han med førerkort for buss og vogntog, han ble yrkessjåfør i en alder av 21. Det ble mye vogntogkjøring på Vestlandet, også kontorarbeid som avelingsleder i transportselskapet. "Jeg kjørte også taxi, ved siden av, i seks år, vi sparte til bolig."

Vi? Han var 17 da han traff Linda, hun var 15. Sammen med deres sønn Thomas, han er 11, bor de på Minde sør for Bergen sentrum. Herfra har Tony gangavstand til sitt ortopediverksted, som han setter stor pris på.

Om Linda, som er førskolelærer, sier Tony: "Hun har utrolig mye å si, for alt." Han tenker seg om og tilføyer: "Det er ikke så lett å leve med folk som har en ballast som min."

Fortsatt sammen etter så mange år ... Tony sier: "Selvfølgelig har vi hatt våre syvårskriseser, men vi har snakket om det og løst dem."

Om taxikjøringen sier Tony: "Det var utrolig interessant. Jeg er veldig interessert i mennesker. Mange passasjerer betror seg og forteller historier. Det var nesten kjekkere enn å kjøre gods."

Arbeidsulykken medførte mange skader, mange andre operasjoner i tillegg til amputasjonen, rehabilitering i regi av sykehuset Haukeland, nærkontakt med NAV, kamp med et forsikringsselskap, jobbing igjen i transportbransjen ...

"Jeg har lyst til å si hvem jeg fikk utrolig god hjelp av, det var NAV, og selvfølgelig Haukeland sykehus," sier Tony. Året etter ulykken var han så lei av all kritikk mot NAV fra andre hold at han i et avisinnlegg ga ros til NAV.

Det samme året fikk mor, far, datter Trine Marie (som da fortsatt bodde hjemme) og sønn Fortes en ny utfordring – Linda ble brått kreftpasient, kom raskt på operasjonsbordet, resultatene var gode, hun kom tilbake i hverdagen. Om den tiden sier Tony: "Ja, det var en prøvelse. Man lærer seg å hente energi fra de menneskene som utstråler positiv energi."

Nå arbeider Tony på heltid i Bertel O. Steen-systemet, som ansvarlig for kundemottak i et varebilverksted i Bergen. Han ser jobben som et resultat av at NAV for noen år siden penset ham inn på logistikkutdanning i Bergen, ved Handelsinstituttet. "Det var et løft for meg å gå der."

Han husker at han før ansettelsen ble spurt av en sjef om amputasjonen hadde noen betydning for jobben han søkte, at han svarte "nei" og at sjefen så sa, "flott, da går vi videre." Fin sjefsholdning, mener Tony.

Ulykken inntraff 24. juni 2006, en lørdagskveld med regn i luften. Tony fikk

Tony og Linda, under Momentum-samlingen på Geilo før jul i fjor.

en telefon om at kjølemaskineriet i en container på jernbaneterminalen ikke fungerte, kunne han fikse det? Linda ble med ham. Tony kom seg opp på taket av containeren, så gikk det strøm ned fra noen overliggende ledninger, strømmen slo inn i hodet på Tony, gikk ut gjennom høyrebeinet, han ble løftet i været som en brannfakkell og falt ned på bakken.

Linda var altså der, og som Tony sier: "Hun håndterte dette helt fullstendig rasjonelt." Det vil si at hun i første omgang fikk tilkalt hjelp.

"Bare fallet skulle tatt livet av meg," sier Tony nå i ettertid.

Det går også an å tenke seg at den kraftige strømdosen kunne tatt livet av ham.

"Det er et under, jeg skulle ikke vært her i dag," sier Tony. "Min fastlege sa etter ulykken at 'du er en medisinsk sensasjon'."

Alt innen
ORTOPEDISKE
hjelpemidler

ORTOPEDITEKNIKK
er en totalleverandør av ortopeditekniske løsninger. Dyktige medarbeidere på lokale klinikker, samhandling med brukerne og kompetanse på både moderne og tradisjonelle metoder gir våre brukere trygghet på at de beste løsningene velges.

www.ortopediteknikk.no
Ryensvingen 6, 0680 Oslo

ORTOPEDITEKNIKK

Oslo, Lillestrøm, Gran, Mo i Rana 23 03 56 00. Sandvika 67 80 50 50.
Horten 33 01 76 02. Tønsberg 33 01 76 00. Sandefjord 33 01 76 03. Stavern 33 01 76 04.
Sandnes 51 66 44 83. Stavanger 51 88 56 60. Sogndal 57 67 28 65. Førde 57 72 24 84.

Høytsittende danske leger

Ikke alle som skal til legen er utstyrt med velfungerende ben. Ja, det kan jo tenkes at noen – også i Danmarks to største byer – vil til legen nettopp fordi de ikke har velfungerende ben...

Men:

Over halvparten av legene i bykommunene København og Århus holder til i lokaler som ligger en etasje eller flere etasjer over bakkenivå, i bygninger der det ikke finnes heis som alternativ til trappene, meldte publikasjonen Avisen.dk i august.

”Det betyr,” skrev publikasjonen, ”at rullestoler, barnevogner og bevegelseshemmede i alle aldre kun har adgang til mellom en tredjedel og halvdel av legene i landets to største byer.”

En krass politiker

Carl Johan Rasmussen, lokalpolitiker, var blant dem som ga krasse kommentarer:

”Legene har kunder nok, og så har det tilsynelatende ingen betydning for dem hvem som ikke kan komme til dem,” sa han.

Samtidig poengterte han at utilgjengelige leger er et kjent storbyproblem som politikere lenge, om enn ganske forgjeves, har forsøkt å gjøre noe med.

Noe av utfordringen for danskene skal ligge i at det kan stilles krav om tilgjengelighet for alle kun i tilfeller der

ny legepraksis blir åpnet eller hvis en eksisterende praksis flytter inn i et nybygg; i andre tilfelle er det offentligheten som må ta kostnaden ved eventuell installasjon av heis.

Legenes forsvarstale

I kommentarer fra legeforeningshold ble det argumentert med at lokaler på bakkenivå kan være dyrere enn lokaler som ligger i høyden og ikke har heisforbindelse, og det ble poengtert at det må finnes en fornuftig balanse mellom en leges utgifter og legens prisavtale-begrensede inntekter.

Blant de øvrige som kommenterte saken var Stig Langvad, leder for Danske Handicaporganisationer, og han var ikke nådig:

”Det er fullstendig vanvittig at man pøser ut milliarder av skatte kroner uten å sikre at legene til gjengjeld kan levere sin vare til hele befolkningen.”

Dyre adresser

Langvad ga samtidig uttrykk for vrede over at mange leger har praksis på dyre adresser.

”Hvis jeg ser meg omkring på Store Torv i Århus eller på Strøget i København, er det fullt av leger. Jeg synes det er galt at skattepenger brukes på at legene skal holde til på de aller dyreste adressene. Samtidig sier legene at det er for dyrt å finne et sted der alle borgere har adgang,” sa han.

TOV AS

Trøndelag Ortopediske Verksted AS
St. Olavs Hospital, 7006 TRONDHEIM

Ditt behov - vår utfordring

Les mer om vår virksomhet på
www.tov.no

SERVICE MED ORTOPEDISKE OG TEKNISKE HJELPEMIDLER

Produkter

- Ben- og armproteser
- Ben- og armortoser; støtteskiner
- Korsetter
- Ortopediske spesialsko
- Innleggsåler og fotsenger
- Varmehjelpemidler for kuldeintoleranse
- Kompresjonshjelpemidler for brannskadet hud
- Sitteskill

Tjenester

- Vurdering av behov
- Måltaking og avstøpning
- Produksjon
- Trening og opplæring
- Justeringer og reparasjoner
- Etterkontroll og oppfølging
- Forskning og utvikling

Real Technology - Real People

Nå lanserer vi en helt ny protese fot i Fillauer Feet-familien, AERIS K2. Denne foten muliggjør en velfungerende hverdag, enten du er hjemme eller ute på tur. AERIS K2 er utviklet for å gi deg sikkerhet og funksjonalitet, men fremfor alt en myk og god gange.

Når du er rede til å gå, gjør det med AERIS K2!

FILLAUER EUROPE
CENTRI

Kjelkehockey, min idrett

Hei, jeg heter Erik Haugen, er leggamputert og startet med en ny idrett forrige sesong. Idretten er kjelkehockey, en idrett for både funksjonsfriske og bevegelseshemmede.

Erik Haugen, leder i Momentum Innlandet, har oversendt Lesertorget denne beretningen.

Som funksjonsfrisk kan du delta kun på nasjonalt plan, skal du på et av landslagene, må du være klassifisert.

Kjelkehockey er en fartsfylt sport med mye action, og den spilles på hockeybane med tilsvarende regler som er i vanlig ishockey.

Kjelkehockey er et produkt av tradisjonell ispigging og ishockey, og den krever god balanse og styrke i mage/overkropp. Når man kombinerer farten og fysikken til ispigging med intensiteten og kompleksiteten til ishockey, får man et fantastisk resultat - kjelkehockey!

Internasjonalt er kjelkehockey en av de mest populære paralympiske vinteridrettene. Det norske kjelkehockeylandslaget har tatt medaljer i alle mesterskap i årene 1992-2011.

Nasjonalt fantes det pr. 1.1.2013 syv etablerte kjelkehockeymiljøer i Norge: Oslo, Bergen, Trondheim, Lillehammer, Moss, Nærbø og Jordal har egne lag.

Totalt er det over 80 registrerte spillere som utøver kjelkehockey som organisert aktivitet.

Jeg anbefaler denne idretten til alle, uansett alder eller kjønn!

Vil du lese mer om denne idretten, finner du informasjon her: <http://www.hockey.no/bredde/kjelkehockey/>

Erik Haugen i aktivitet på hockeybanen.
Foto: Daniel Haugen.

En trivelig båtreise

Momentum Vest – som dekker Hordaland, Rogaland samt Sogn og Fjordane – arrangerte på sensommeren tur til Danmark med en av rederiet Fjord Lines cruiseferger.

Momentum Vest har sendt denne beretningen til Lesertorget.

Det var avgang lørdag 23. august fra Bergen til Hirtshals, med hjemkomst mandag 25. Før returen til Bergen fulgte vi med båten fra Hirtshals til Langesund og tilbake.

Vi hadde en trivelig og fin tur. Vi hygget oss, og praten gikk livlig rundt bordet, der alle fikk pratet med hverandre.

Med på turen var også Gerd og Terje Andersen. De har vært Momentum-medlemmer i flere år, men aldri

Gerd og Terje Andersen, for første gang med på et Momentum-arrangement. Og det ga mersmak. Foto: MHN.

før vært med på noen arrangement med Momentum. Etter denne turen

ville de gjerne fortsette å bli med på Momentum-sammenkomster.

Ridetur i moskusen og villreinens terreng

“Jeg vil gjerne vite hva slags erfaring dere har med ridning og hester. Om dere ikke har noen erfaring, gjør ikke det noe. Vi har også hester uten erfaring som kan matche”. Martin Hjerkind smiler lurt og ser utover gruppen. De aller fleste tar spøken med fatning, og alle tør fortsatt å være med på tur.

Geir Arne Hageland, sentral tillitsmann i Momentum og nøkkelperson i den aktivitetsskapende virksomheten Funkibator, står for teksten i denne reportasjen, mens bildene er tatt av Tatjana Breda-Gulbrandsen

Årets Camp Funkibator arrangeres av Momentum Innlandet med støtte fra EkstraStiftelsen, under prosjektittittelen “med protese på tur”. Hovedaktiviteten er ridetur på lørdag. Søndag er det padling og roing.

Alle 15r deltagere møter i god tid med godt humør. Selv om ikke alle kjenner hverandre fra før, går det ikke lang tid før samtalen flyter lett.

Etter middag fredag har vi et lokalt innslag. Det er hyggelig å kunne koble samlingen opp mot lokale tradisjoner. Øyvind Svartbrenna klarer det utmerket med sitt felespill.

Klargjøring av hestene

Klokken halv ti lørdag morgen står 15 spente deltakere utenfor stallen. Martin fra Hjerkind Fjellridning viser alle hvordan vi skal stille hestene, for det er en del av opplegget. Alle må skrape hover og børste hesten før den skal sales. Noen er ikke like komfortable når de blir ropt opp og får tildelt sin nye firbeinte venn. Hesten er jo litt større enn en hund. I tillegg har vi allergikere i gruppa. Men ingen segner om, og etter en times tid er vi klare for tur.

Det er et langt følge som rir oppover mot Viewpoint Snøhetta. Det er vårt turmål i dag.

Vi må krysse E6. Det høres ganske komplisert ut med et ridefølge på 20 hester. Men to av instruktørene stopper effektivt all trafikk, og vi kan komme

Det er moro på tur.

over uten forstyrrelser. Likevel er det ganske spennende å ri langs veien. Hva om hesten skvetter?

Etter en stund rir vi av veien og ut i terreng. “Vi er vel på moskussafari”, roper Martin til gruppa. “Oppe i fjellsiden til venstre ser dere nå moskus”. De er en knapp kilometer unna nå. De er litt vanskelige å se. “Vi får ri mot dem slik at vi ser dem bedre,” fortsetter Martin. Hestene våre dilter etter turlederen vår opp bakken. Etter en stund forsvinner moskusene ut av syne. De er bak en åskam og beiter.

Moskus og rein

Vi rir rundt kammen og speider oppover. Og der – litt ovenfor oss – der er moskusene. To kuer med hver sin kalv. De beiter fredelig et par hundre meter ovenfor oss. Vi fortsetter noe lenger og stopper opp. Det gjør imidlertid ikke moskusene. De gløtter litt på oss, konkluderer med at dette er ingen fare, og fortsetter å spise.

Når de nærmer seg hundre meter unna, spør Liv Karin: “Kan vi dra nå?”

Martin er enig. Men idet vi skal videre, ser vi en flokk

Øyvind Svartbrenna underholder.

reinsdyr i horisonten på toppen av fjellet. Det er godt over hundre dyr der oppe. Et majestetisk skue med moskus i front og reinsdyr i bakgrunnen!

Vi begynner å ri mot Viewpoint igjen. Det er en liten bakke ned i starten. Moskusen beiter like uanfektet bak oss. Plutselig stopper følget vårt opp. Arne har falt av. Og moskusen nærmer seg. Men han er ganske raskt oppe igjen. Moskusen bryr seg fortsatt ikke om oss.

Arkitektkontoret Snøhetta har tegnet utsiktspaviljongen Viewpoint Snøhetta. Det er Norsk Villreinsenter Nord som er ansvarlige for den. Bygningen har fått flere internasjonale priser og er en stor turistattraksjon. I fjor besøkte flere enn 20 000 mennesker stedet.

Villreinsenteret har egen naturveiledning der oppe om sommeren. Vi får en strålende service der, med et spontant foredrag, mens vi spiser matpakken. Tiden går nesten for fort, men vi må komme oss ned igjen. Regnet truer i skyene og på turen ned mot Hjerkind Fjellstue

Martin har en ekstra utfordring for oss på hjemturen. Han rir inn i skogen. Der blir vi tvunget til å styre hestene mer aktivt. Det blir noen alternative ruter mellom trærne, men alle klarer seg bra. Mestringsfølelsen merkes tydelig i gruppen.

På kvelden fikk vi anledning til å se filmer om flere rideopplevelser, blant annet Norge på langs. Våre deltakere er kanskje ikke helt klare for en så lang tur ennå, men alle vil gjerne komme tilbake for flere opplevelser på hesteryggen neste år.

Vi fikk se moskus på nært hold.

På tur mot toppen.

Kjære Momentum medlem,

Sender dere litt informasjon fra NORSEA om Aqualeg og Freedom Innovations som vi importerer til Norge med stor suksess. Norsea har snart vært 10 år i det norske markedet med høykvalitets produkter for proteser og ortoser. Norsea har hatt en jevn og fin vekst gjennom årene og selskapet har satt salgsrekord de siste 5 måneder med nesten en dobling av volumet.

AQUALEG Hybrid Cover

Aqualeg kan tilpasses på en eksisterende protese (elementene må være kompatible), eller som et nytt ben laget med utvalgte komponenter. Aqualeg har flere viktige funksjoner. Den virker som en beskyttelse for protesen - Aqualeg er utrolig sterk mot oppskraping og rivskader på selve overflaten, og forhindrer sand og jord å komme i kontakt med protesedelene. Den virker også perfekt for svømmeprotoser da den ikke synker eller flyter - den er nøytral i vannet. Aqualeg kan også brukes sammen med vanntette kneledd og vannbestandige deler slik at en protese kan gjøre alt. Overtrekket (Aqualeg) har et kosmetisk fint utseende og beskytter kneleddets mikroprosessorer og hydraulikk mot overoppheting. Dette er viktig på ekstra varme sommerdager - spesielt i direkte solskinn.

Ny generasjon ytterkosmetikk

Norsk representant:
www.nor-sea.no

Ekstrem beskyttelse
for ekstrem bruk

Høy motstand
mot rift, slitasje og
punktering

Eksepsjonell
varmebestandig

En protese for
alle aktiviteter

Uten skum under

Vannbestandig

RENEGADE AT feet, (Karbonføtter)

- Patentert Z-Shock Technology er konstruert for å gi en jevn og behagelig gangart i alle hastigheter og tåler harde belastninger
- All-karbon z-formet hæl som er slitesterk og vedlikeholdsfri
- Mindre enn 1/3 av vekten av tradisjonelle sjokk fot-produkter, noe som reduserer stemping og tretthet
- Standard høyde (RS1) eller lav profil (RS6) konfigurasjon
- Freedom-Innovations er ledende på utvikling og produksjon av karbonføtter i USA
- Vår bestselgende karbonfot i det norske markedet

Plië® Microprocessor Kne

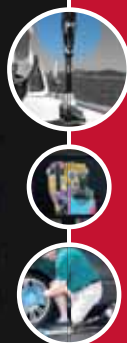
Plië 2.0 er verdens raskeste mikroprosessorstyrte (MPC) kne. På millisekunder kontrollerer mikroprosessoren styreventilen som reagerer på endringer i bakkereaksjonskraften. Hvilket er viktig for å gi folk tillit til å stole på sine instinkter og gjenvinne friheten ved å kunne gå. I tillegg er kneet vannresistent, noe Freedom Innovations var først i markedet med. På grunn av dette har Plië fått en fin mottakelse i det norske markedet med mange fornøyde brukere.

Når
høyteknologi
møter
design

Renegade® AT

Plië® 2.0

Den beste kombinasjon mellom pålitelighet og ytelse

Protesefoten **Renegade All-Terrain** har høyere ytelse enn noensinne og setter en ny standard for dynamikk og slitestyrke. En perfekt kombinasjon med **Plië® 2.0**, verdens mest responsive og vanntette mikroprosessorstyrte kneledd, som gjør at det fungerer i forhold til et bredt spekter av aktiviteter. Plië leveres med 36 måneders garanti og to gratis serviceser.

Norsk representant: Norsea. Kontakt hsklausen@msn.com for mer informasjon og bestilling.

Freedom Innovations Europe
Jaargetijdenweg 4
7532 SX Enschede, The Netherlands
Tel: +31 (0)53 - 20 30 300
Fax: +31 (0)53 - 20 30 305
www.freedom-innovations.eu

Besøk gjerne vår webside: www.nor-sea.no

For informasjon og bestilling kontakt hsklausen@msn.com

Med vennlig hilsen

Helge Klausen, VP Sales

NORSEA
PROSTHETICS & ORTHOTICS

Velkommen om bord...

Spreke ungdommer uten noe å bære på tenker kanskje ikke over det i farten når de entrer en trikk eller en buss... dette at det er enklere å komme seg om bord hvis noen trappetrinn ikke må forseres. Men for mange andre - inklusive **barnevogntrillere, rullestolbrukere, krykkebrukere, koffertbærere, protesebrukere og eldre mennesker med slitne ben** - kan lavgulvet kontra ikke lavgulvet være avgjørende for om de reiser kollektivt eller ikke. Dermed inngår det i moderne samfunns satsing på universell utforming – tilgjengelighet for alle – at nye generasjoner trikker og busser helst skal være lavgulvede. Fotos: Martin Hawlich/Wikimedia Commons.

Ortopedisk Service

Servicesen omfatter vurdering, måltaking, tilpassing og kontroll av ortopediske hjelpemidler som fotsenger, løpsinnlegg, såler, sko, proteser, støtteskiner, korsetter m.m.

Timebestilling:
32 83 04 15

Drammen Ortopediske Institutt AS

ROSENKRANTZGATEN 17, 3018 DRAMMEN - T: 32 83 04 15

www.och.no

OCH
OCH ortopedi AS

Å være et
helt menneske,
er å føle seg
som et

Bevegelseshemming skal ikke stå i veien for livskvalitet.

OCH ortopedi har siden 1846 vært en ledende aktør i utvikling av ortopediske hjelpemidler. Vi er stolte over å være ISO-sertifisert. For deg som pasient innebærer dette at vi kan tilby spesialtilpassede hjelpemidler av høyeste kvalitet og standard.

Oslo og Akershus	Møre og Romsdal	Østfold	Oppland	Telemark
23 28 82 00	70 14 50 40	69 30 17 70	61 24 73 30	35 56 15 50

Spar penger

- få rabatt på overnatting og møterom

Ta kontakt med hotellet du ønsker å benytte eller direkte med oppført kontaktperson - oppgi avtalekoden.

God tilgjengelighet til hotellene er ett av FFOs mål med avtalene.

Mer informasjon

Les mer om hotellavtalene på - www.ffa.no/hotellavtaler

Rabattene gjelder både private opphold og Momentum-arrangementer.

Hotell

Hvordan bestille?

Choice Hotels - tlf 22 34 42 00
Kontaktperson: Karen Fischer
Telefon: 93 00 16 02 eller e-post: karen.fischer@choice.no
(avtalekode CH14660)

Scandic Hotels - tlf 23 15 50 00
Kontaktperson: Mads Eliassen
Telefon: 90 50 19 11 eller e-post: mads.eliassen@scandichotels.com
(avtalekode D000004481).

Thon Hotels - tlf 815 52 400
Kontaktperson: Line Raaen
Telefon: 92 69 77 56 eller e-post: line.raaen@thonhotels.no
(avtalekode FFO).

Gjensyn

Så møttes de igjen, Sam og Nils-Odd, begge stående støtt på sine proteser.

med et engelsk forbilde

Der står han på sine proteser, engelskmannen Sam Gallop. Han er en ekskrigsflyger som mistet begge leggene under en krasjlanding i 1944 – og som mange år senere ble et forbilde for en ung nordmann som hadde mistet et helt bein og et halvt bein i en bilpåkjøringsulykke.

Hans Hekneby Reinertsen (foto)
Flemming Dahl (tekst)

En deilig høstdag i midten av september, solen skinner, det er varme i luften. Og der står han altså, på trappen til deres mursteinsrekkehus i Dulwich i det sørlige London, der står Sam side om side med sin kone, Renée, og ønsker velkommen.

Nils-Odd Tønnevdal er invitert til lunsj. Denne Nils-Odd som i et kvart århundre nå har hatt Sam som et forbilde – og som lot seg inspirere av dette forbildet da han i midten av 1990-årene var med på å dra i gang Momentum, foreningen for arm- og benprotesebrukere, hjemme i Norge.

Nils-Odd, stødig på sine proteser akkurat som Sam, har med en stor bukett blomster til vertskapet. For Nils-Odd er dette et nytt i rekken av gjensyn med René og Sam, begge rundt 90 år av alder, hun født i 1925, han i 1922.

Også fotograf Hasse og jeg er invitert til lunsjen. For oss er det et førstegangsmøte med ekteparet Gallop, som både umiddelbart og i de påfølgende timer utstråler en livsgnist og klarhet som det ikke er alle mennesker – yngre eller tilårskomne – forunt å være i besittelse av.

Vi er tidlig ute, vi tre fra Norge. Sam, Nils-Odd, Hasse og jeg setter oss ned i stuen for å prate. Renée serverer kaffe og kjeks, før hun går ut i kjøkkenet for å klargjøre lunsjmåltidet.

Det ligger massevis av historie i luften, her vi sitter. Så mye av det vi fra

barnsben av har hørt og sett og lest om fra annen verdenskrig og årene forut, faller oss i tankene – Hitler, Churchill, Royal Air Force, luftkampene over England, de Gaulle, Stalin, Roosevelt, de norske krigsseilerne, jødeforfølgelsene...

René og Sam er blant de ikke så mange nålevende mennesker som hadde nådd voksen alder da annen verdenskrig brøt ut, de er blant dem som den dag i dag kan fortelle om egne opplevelser under krigen og opptakten til den.

Jødeforfølgelsene... Vi får nå høre at

Renée vokste opp i en jødisk familie i Berlin, at familien ante hva som ville skje og at den i 1936 kom seg over til England, der Renée få år

etter krigen traff krigsveteranen Sam og snart ble gift med ham. Ikke noe hinder, altså, for de to unge at de hadde røtter på hver sin side av Kanalen, den som hadde dannet et geografisk skille mellom krigsfiendene Tyskland og Storbritannia.

Også nyere historie ligger i luften her vi sitter – historien om den dagen i 1987 da Nils-Odd under studietiden i Edinburgh kom i klemme mellom taxien han var på vei ut av og en bil med en fyllekjører ved rattet; dessuten historien om noe som skjedde et par år senere:

Foto fra Sams hjemmekontorvegg. Sam i luften under annen verdenskrig.

Vel inne i Renée og Sams hjem. Samtalene om krig og proteser og mye annet er i gang.

I egenskap av dobbeltamputerte, den ene med kort erfaring og den andre med lang erfaring, kom Nils-Odd og Sam i kontakt med hverandre. Det skjedde som et resultat av at Nils-Odds advokat etter påkjøringsulykken jaktet på gode råd fra nettopp en erfaren dobbeltamputert.

Sam, et forbilde, altså. Godt før han var 20, meldte han seg til tjeneste i Royal Air Force. "Det var krig, jeg var frivillig, alle luftmannskaper var frivillige," beretter Sam. "Jeg hadde alltid hatt lyst til å fly," tilføyer han.

Han sier ikke mye når han blir spurt om luftkamper mot tyskerne. Men han lar oss forstå at, jo da, han deltok i slike kamper. Så vrir han seg forsiktig unna ved å si: "Det er så lenge siden, vi er alle venner med tyskerne nå."

Sam vil ha det til at hans krigshistorie ikke er mye å snakke om. "Jeg hadde faktisk ikke en veldig spennende krig, det er ingen spennende historie," sier han, før han tilføyer: "Så mange mennesker ble drept... Det er lenge siden nå."

Han forteller om en bror, at broren var i marinen, Royal Navy. "Jeg tenker på broren min, han hadde en mye styggere krig."

Luftkamper, OK, men Sam presiserer at det var etter en treningstur at han krasjlandet på basen, som en følge av at et annet fly i følget kom borti og skadet hans fly. "Det var dårlig vær, sånt skjedde hele tiden," sier han.

Sam husker ikke noe fra selve krasjet, sier han. Men historien om hva som da skjedde, er han definitivt kjent med: Reddet ut av et brennende vrak - med benskader, ansiktsskader, ryggskader, håndskader...

Deretter en lang rekke operasjoner, inklusive plastiske operasjoner som var av eksperimentell karakter den gangen og gjorde ham til medlem av en klubb for mennesker som klubben selv omtaler som "prøvekaniner", en klubb som er aktiv til fordel for både medlemmene og andre.

De mest synlige merkene på Sam etter krasjlandingen er de to manglende leggene, foruten en manglende finger. At han har vært gjennom plastiske operasjoner, er ikke slående åpenbart for folk som ikke vet det.

I årene etter krigen studerte Sam politikk, filosofi og økonomi i Oxford. Senere arbeidet han i et nær tre tiår innen den britiske elektrisitetsforsyningen, og med årene ble han mer og mer engasjert i veldedighetsarbeid til fordel for funksjonshemmedes interesser. I denne sammenheng beretter hans ruleblad om en rekke fremstående verv, om hedersbevisninger, om møter med kongelige personligheter...

Ta eksempelvis dette at han dro i gang en organisasjon (Employment Opportunities) som arbeider for å skaffe arbeid til funksjonshemmede; at han fikk på bena en gruppering (Associate Parliamentary Limb Loss Group) der politikere arbeider til fordel for amputerte; at han tok initiativ til en organisasjon (Aim Hi) som gjør innsats for hørselshemmede studenter; at han i en årrekke satt i en nøkkelposisjon i den store britiske foreningen for amputerte (Limbless Association).

Sam ser det sånn at rehabiliteringen egentlig aldri tar slutt for en amputert. "Det er alltid noen nye utfordringer, noe som må fikses," sier han.

Blomster ville Nils-Odd ha med seg til vertskapet. Han fant dem i en lokal butikk med stort utvalg.

Bilder på Sams hjemmekontorvegg. Et møte med prinsesse Anne – og et møte med prins Philip. "Prinsesse Anne er absolutt fantastisk," sier Sam. "Hun er som faren sin, prins Philip. De vil ikke bare være frontfigurer, de ønsker å få til gode og varige forandringer." Sam rådet for mange år siden Nils-Odd til å invitere til kongelig representasjon i Momentum. Se det som en mulig medvirkning til at prinsesse Märtha Louise er æresmedlem i foreningen.

Ikke et møte tynget av dystre minner. Smilene og latteren satt ikke langt inne.

Noen timer har løpt av sted, vi har spist en deilig lunsj – kjøttboller i en avansert tomat saus; Renée har forklart at hun forsøksvis ville servere noe med skandinavisk tilsnitt. Vi tre nordmennene skal komme oss videre.

Men før vi gjør det, sier Sam, når han blir spurt om han synes han har hatt et fint liv: "Et veldig rikt liv. Det høres rart ut, men nettopp fordi jeg er dobbeltamputert, har mitt liv vært mye mer interessant enn det ellers ville vært."

Idet vi takker for oss, sier Nils-Odd: "Historien om deg, Sam, den er så inspirerende!"

Noe av det Nils-Odd, Hasse og jeg husker med fornøyelse når vi drar tilbake til det sentrale London, er hva

Sam hadde svart da han var blitt spurt hvordan han i sin tid egentlig traff og sjekket opp Renée...

De hadde begge vært deltagere i et spansk kurs, hadde Sam fortalt, før han hadde gitt svar på hvordan han var kommet nærmere inn på den unge damen – et svar som kunne vært hentet rett ut fra en kjærlighetsroman:

Nils-Odd vet godt at Renée har betydd mye for hva Sam har klart å utrette. Og Nils-Odd har med en gave spesielt til henne, et smykke.

En gammel protese, og noen nyere. Sam og Nils-Odd er enige om at ikke minst gode hylser er viktig. "Hvis hylsen ikke fungerer godt, oppstår det komplikasjoner," sier Sam. "Ja, hylsen betyr alt," repliserer Nils-Odd.

"Det regnet, og jeg hadde bil. Jeg stan- set bilen og spurte henne, kan jeg gi deg en lift?"

Fra Hasses album...

Julelunsj med Oslo, Akershus og Hedmark i 2009.

Kameratskap i motorsykelklubb for veteraner fra Forsvaret. Les mer om karene i Livsglede nr. 2/2011.

østo Ortopedisenter as

Kvalitet-Mestring-Livsglede

ØSTO Ortopedisenter AS

Gartnervegen 10 | 2312 Ottestad | Tlf.nr: 62573900 | E-post: post@osto.no | www.osto.no

Æres den som æres bør...

Hensyntagende bussholdeplasser, bygninger, heiser, parkanlegg, fortau, billettautomater... Et samfunn utformet slik at eldre og unge, spreke og ikke spreke, handikappede og ikke handikappede kan ferdes i det på noenlunde komfortabelt vis.

Hvem har mer enn andre bidradd til det?

"Innovasjonsprisen for universell utforming" skal i februar 2015 tildeles på nytt, og de som står bak prisen – stiftelsen Norsk design og arkitektursenter, på oppdrag fra Barne- likestillings- og inkluderingsdepartementet - er ute etter forslag til en vinner.

Frem til utgangen av oktober kan forslag sendes inn på et skjema som finnes på www.universell-utforming.miljo.no

En bedrift, en institusjon, en designer, en arkitekt... Mulighetene for å finne en prisvinner er mange.

Prisen er tildelt én gang tidligere, i 2011, da den gikk til et hotell på Gardermoen (omtalt i Samferdsel nr. 4-2011, side 18).

En av mange faktorer som ble vektlagt da hotellet ble utpekt som vinner: Lav høyde på resepsjonsdisken, til fordel for rullestolbrukende gjester.

Lavgulvet buss, høydetilpasset holdeplass og i tillegg en kjørerampe - ett av mange eksempler på hva universell utforming kan innebære. Illustrasjon: miljøpakken.no

Hamar Ortopediske AS har gleden av å kunne tilby individuelt tilpassede proteser i moderne materialer.

Vi ønsker våre nye ansatte medarbeidere velkommen!

Jon Terje Myklebust, offentlig godkjent ortopediingeniør, 12 års erfaring innen ortopediske hjelpemidler.

Daniel Eldøen, Ortopeditekniker med høy kunnskap og erfaring innen karbon/pre preg materialer.

Besøksadresse: Torggt. 1, 2317 Hamar • Telefon: 62 51 19 50 • E-post: post@hamar-ortopediske.no

Rehabilitering av benamputerte på Fram helserehab

Kort ventetid

Døgn eller dag

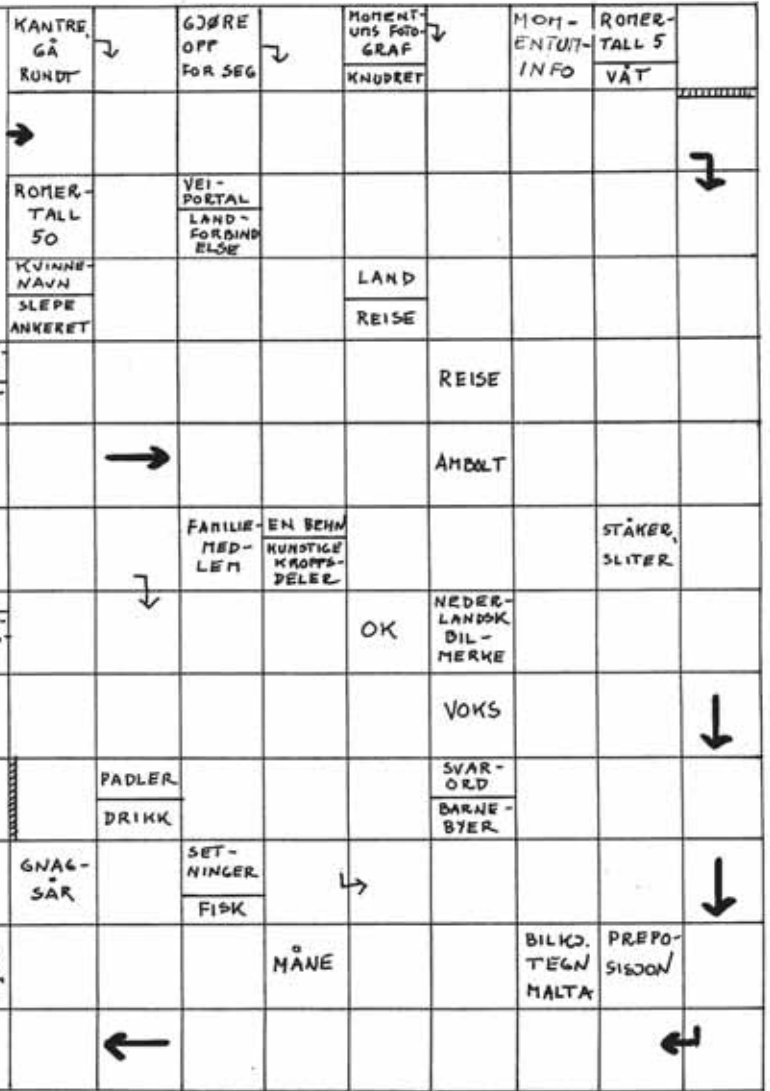
Gåskole

Fram helserehab tilbyr individuell behandling, gruppetrening, aktiviteter, undervisning, samtaler og veiledning. Våre tilbud tilrettelegges for den enkelte.

Kontakt tlf. 67 15 29 28 (kl. 9–14) Henvising sendes fra din fastlege, manuell terapeut, kiropraktor eller sykehuslege.

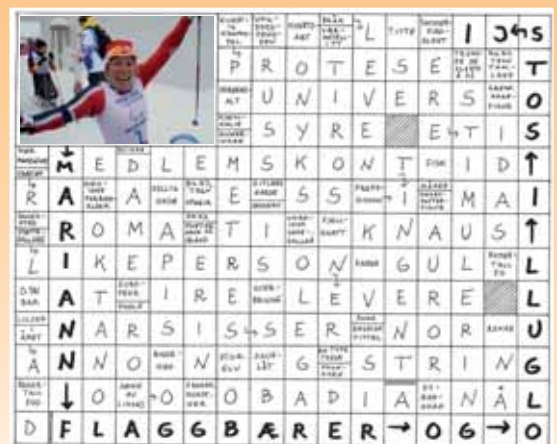
Fram helserehab
Rykkinnveien 100
1349 Rykkinn
www.framhelse.no

Kryssordløsning,
Momentum,
Pb 69 Skøyen
0212 Oslo

Kryssord-produzent:
Rolf Bangseid

WillowWood ALPHA® SmartTemp

Kjøler deg på sommeren
Varmer deg på vinteren

Uansett klima hjelper
SmartTemp lineren deg
å holde en komfortabel
temperatur på stumpen.

Alpha SmartTemp lineren
inneholder varmeregulerende
teknologi som holder stumpens
hudtemperatur på et komfortabelt
nivå. Det blir hverken for kaldt
eller for varmt.

Release April 2014

Gjennom å regulere varmen
utsettes forekomsten av svette og
du holder deg tørr.

Kliniske studier har påvist en
betydelig økning av komfort i
hylsen og minsket hudirritasjon
forårsaket av svette.

Passer for alle aktivitetsnivå

Tilgjengelige typer for både legg-
og låramputerte.

Ønsker du å prøve? Kontakt din
ortopediingeniør

Tysk omtanke for funksjonshemmede

Berlin har stukket seg frem som en by der mobilitetsbarrierer elimineres, til fordel for både funksjonshemmede og andre.

Norsk-Tysk Handelskammer viser til at Europakommisjonen kåret den tyske hovedstaden til Barrierefri By 2013. Dermed skulle handelskammeret ha dekning når det på sine nettsider skriver at "I interna-

sjonal kontekst er Berlin et forbilde innenfor universell utforming."

Dette har handelskammeret brukt som utgangspunkt for å arrangere en studiereise til Berlin i midten av oktober i år. Målgruppen for reisen er bransjeorganisasjoner, forbund og foreninger, kommuner og bedrifter med det til felles at de jobber med universell utforming.

Men så kan jo andre, som i andre sammenhenger besøker Berlin, ta studiereise-opplegget som en påminnelse om at det i byen finnes mer å se nærmere på enn de mange velkjente turistattraksjonene.

Berlin har mer å skilte med enn en rekke velkjente turistattraksjoner.
Foto: Fritz/Wikimedia Commons.

- et datterselskap av Oslo universitetssykehus HF

*Vår oppgave
er å gjøre dine
utfordringer mindre*

Bilde: Elena Garm, Studio E

Sophies Minde Ortopedi AS

Besøksadr: Trondheimsvn. 235, bygg 79 · Postadr: Postboks 493 Økern, 0512 Oslo · Tlf: 22 04 53 60 · E-post: post@sophiesminde.no · Hjemmeside: www.sophiesminde.no

 teknomed as
ortopediteknisk senter

For deg som protesebruker
gjør vi en forskjell – det er ditt valg.

*beste funksjon og livskvalitet
for den enkelte*

Sandefjord:
Lingelemveien 65
3225 Sandefjord

Porsgrunn:
Storgata 118
3921 Porsgrunn

Telefon: 33 45 45 33
e-post: info@teknomed.no
www.teknomed.no

Nye rettigheter

Passasjerer med fly, tog og andre transportmidler har de senere årene fått nye rettigheter, som følge av beslutningsprosesser der politikere i mange land har ønsket å ivareta ikke minst funksjonshemmedes interesser. Og denne utviklingen fortsetter...

I høst meldte Samferdselsdepartementet at lovendringer er på gang for å sikre at rettighetene for busspassasjerer i Norge kommer i harmoni med rettigheter som er på plass i EU. "Det er særlig personer med nedsatt funksjonsevne som nå vil få styrket sine rettigheter," skrev departementet.

Rettigheter for passasjerer med ulike transportmidler dreier seg i stor grad om fysisk tilrettelegging for og på stedet-bistand til for eksempelvis rullestolbrukere, om kompensasjoner ved annullerte avganger og om informasjon vedrørende diverse forhold knyttet til en reise. Men passasjerer blir også tilgodesett med nye klagemuligheter.

I Norge har Transportklagenemda hittil håndtert klager fra fly- og togpassasjerer, men i høst sa samferdselsminister Ketil Solvik-Olsen at "Busspassasjerer kan etter hvert henvende seg til Transportklagenemda hvis de ikke når frem hos busselskapene med sin klage."

Han tilføyde: "Vi vil vurdere om Transportklagenemda også kan behandle klager fra de som reiser med trikk, T-bane og bybane."

Rettigheter og klagemuligheter, OK... Men så er spørsmålet i hvilken grad den enkelte passasjer vil sette seg inn i dem for å sikre seg de lovfestede gevinstene.

Passasjerer skal kunne stille større krav til bussoperatører.
Illustrasjonsfoto: F. Dahl/Samferdsel.

Gi noe tilbake - støtt Momentum

I Norge er det i dag ca. 5000 personer som mangler arm og/eller bein som følge av dysmeli, sykdom eller ulykke. Ved å støtte vårt arbeid økonomisk hjelper du oss å hjelpe flere amputerte og pårørende.

Hvorfor bør du støtte Momentum?

– du støtter en god sak og får skattefradrag fordi Momentum er godkjent som støtteberettiget organisasjon.

Slik gjør du:

Overfør din gave til Momentums konto 9235.17.01406 og oppgi "Gave" og ditt personnummer under "Beløpet gjelder" og oppgi ditt navn og adresse. Resten går av seg selv. For øvrig har det offentlige bestemt følgende for at fradragsrett skal gjelde: Samlet gave må være minst kr 500 i løpet av inntektsåret per giver. Maksimalt fradragsberettiget beløp per giver er kr 12.000 per år (du kan gi mer enn dette, men vil kun få skattefradrag for de første 12.000).

Har du spørsmål? – kontakt

Momentums administrasjonssekretær Liv Karin Søstuen, tlf 4000 4360, info@momentum.nu

Vi trenger din hjelp!

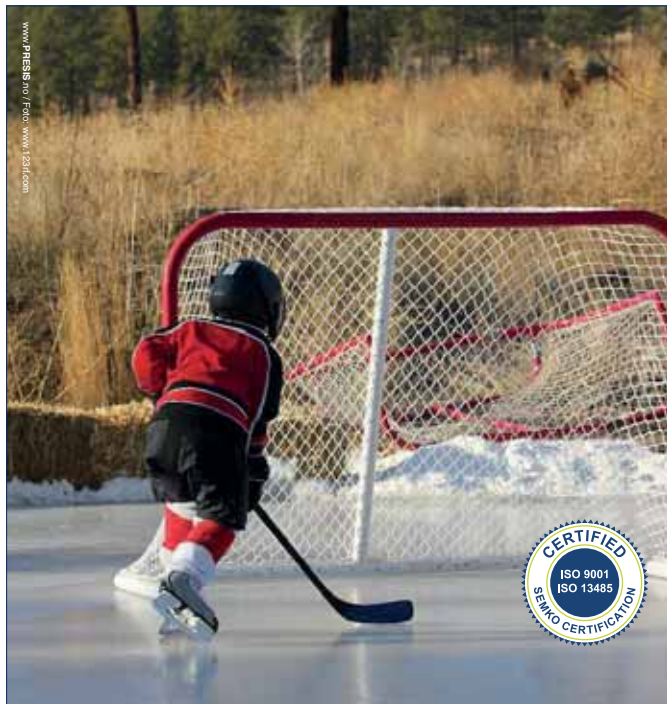
– ring Søstuen, tlf. 4000 4360 eller send e-post til info@momentum.nu, så sender vi deg et lite hefte som beskriver hvordan du går frem.

Momentum driver et omfattende landsdekkende arbeid for å gjøre hverdagen til amputerte og pårørende bedre.

Blant de mange oppgavene er besøkstjeneste/likepersontjeneste ved sykehus og opptreningssenter, store og små sammenkomster, kurs og opplæring av frivillige og tillitsvalgte, lobbyvirksomhet overfor politikere for å oppnå bedre kår, spredning av livsglede og fjerning av barrierer gjennom visning av utstillingen Livsglede, utgivelse av medlemsbladet Livsglede, drift av organisasjon nasjonalt og i fylkene.

Foto: Dag Thorenfeldt

FRI UTFOLDELSE er vår spesialitet

Norsk Teknisk Ortopedi tenker framover. Vi vil være i forkant av kroppens utvikling og skal være klare den dagen nye behov melder seg. Målet er at unge brukere skal vokse og utvikle seg med sine armproteser. Med stadig bedre teknikk og fokus på hver enkelts personlige behov ønsker vi å gjøre hverdagen best mulig for unge brukere.

Vi vet mulighetene og har løsningene som gir en god funksjon

I SAMARBEID MED **ORTOCARE**

Norsk Teknisk Ortopedi AS
Vikaveien 17 - Pb. 10 - 2312 Ottestad
Tlf: 62 57 44 44 - nto@ortonor.no
www.ortonor.no

Vi leverer alle typer ortopediske hjelpemidler!

- Våre fagfolk hjelper deg til et mer aktivt liv

Ring oss!
tlf 75 50 74 20

eller se
ortocare-nordland.no

ORTOCARE
NORDLAND
Medlem av Ortocarekjeden

Gidsken Jakobsens vei 32, Bodo

BUSKERUD TEKNISK
ORTOPEDI

Buskerud Teknisk Ortopedi AS
PB 3568 - 3007 Drammen

- hjelpemidler som gjør hverdagen enklere!

- Fotsenger/løpsinnlegg og spesialsko
- Ortoser og korsett
- Protoser

Besøksadresse: Ingeniør Rybergsgate 114
Tlf.: 32 80 93 93
E-post: post@bto.no
Web: www.bto.no

ottobock.

Quality for life

Quality for life

I över nio decennier har vi haft en mission om att hjälpa människor att återställa och förbättra sin rörlighet och självständighet. Vår långtgående tradition av noggrant kvalitetsarbete, avancerad teknik och innovativt tänkande är också något som återspeglas i de produkter och tjänster vi idag tillhandahåller till över 40 marknader världen över.

Vi ser fram emot att fortsätta utvecklas tillsammans med brukare, ortopedingenjörer och -tekniker, anhöriga, brukarorganisationer och alla andra som är en del av vår vardag. Oavsett om det handlar om proteser, ortoser, sitthjälpmedel eller fotriktiga skor vill vi fortsätta att erbjuda unika, skräddarsydda lösningar som leder till en ökad livskvalitet. Både idag och imorgon.

Momentum landet rundt

Vi er til for deg og dine. Ta kontakt!

Momentum Øst

Østfold, Oslo og Akershus
Leder:
Steinar B. Hansen
steinar@regnskapsnett.no
T: 91 38 22 21

Likepersonkontakt:
Geir Bornkessel
geir.bornkessel@gmail.com
T: 97 15 58 78

Momentum Innlandet

Oppland og Hedmark
Leder:
Erik Haugen
erik@928.no
T: 90 04 23 79

Likepersonkontakt:
Rune Søstuen
runesostuen@yahoo.no
T: 95 96 52 42

Momentum Sør-Øst

Vestfold, Buskerud og Telemark
Leder:
Hans Emil Møller-Hansen
h-moelle@online.no
T: 90 18 38 10

Likepersonkontakt:
Hanne Thorsen
hanne.thorsen@telefast.no
T: 97 19 61 05

Momentum Sør

Aust-Agder og Vest-Agder
Leder:
Øyvind Strømme
oestroee@hotmail.com
T: 46 44 12 00

Likepersonkontakt:
Terje Tobias Finnsådal
ttfinsaadal@marnardal.com
T: 91 59 54 66

Momentum Vest

Hordaland, Rogaland og
Sogn og Fjordane
Leder:
Anniken Jahnsen Kvaal
jahnsenkvaal@hotmail.com
T: 95 80 58 42

Likepersonkontakt Hordaland:
Marit Havre Nilssen
hnmorit@frisurf.no
T: 92 03 06 16

Likepersonkontakt Rogaland:
Mona Høvik
mo-hoevi@online.no
T: 99 03 05 07

Likepersonkontakt Sogn
og Fjordane:
Finn Atle Leirpoll
fin-atle@online.no
T: 95 19 50 75

Momentum Midt-Norge

Sør-Trøndelag, Nord-Trøndelag,
og Møre og Romsdal

Likepersonkontakt Trøndelag:
Tor Aalberg
toraal@hotmail.com
T: 46 63 06 42

Likepersonkontakt Møre
og Romsdal:
Ronny Strandbø
rs@tussa.com
T: 90 79 92 78

Momentum Nord

Nordland, Troms og Finnmark
Leder:
Jan-Henry Søberg
jan_henry48@hotmail.com
T: 91 32 65 70

Likepersonkontakt Nordland:
Per Meby
per@meby.no
T: 93 41 33 88

Likepersonkontakt Troms:
Håkon Gebhardt
haakongebhardt@gmail.com
T: 41 64 03 50

Likepersonkontakt Finnmark:
Jill Helen Nilsen
jillhnilsen@hotmail.com
T: 91 39 57 95

SPORTSKONTAKT:

Kjartan Haugen, T: 90 57 86 15
kjartan@haugen.org

PÅRØRENDEKONTAKTER:

Momentum Øst

Turid S. Bornkessel, T: 99 24 67 12
tusle@hotmail.com

Momentum Innlandet

Liv Karin Søstuen, T: 47 02 10 94
livkarins@yahoo.no

Momentum Sør-Øst

Karin Møller-Hansen, T: 95 70 48 90
k.moller@online.no

Momentum Sør

Magne Nodeland, T: 47 89 84 54
mnod@online.no

Momentum Vest

Hordaland
Marit Havre Nilssen, T: 920 30 616
hnmorit@frisurf.no

Sogn og Fjordane
Sigrunn Leirpoll, T: 48 10 56 13
sigrunn-leir@hotmail.com

Rogaland
Erla Einarsdottir, T: 90 79 25 09
erla.einarsdottir@momentum.nu

Momentum Nord

Bente Gebhart, T: 41 64 03 50
b-gebhar@online.no

Bli likeperson - gi noe tilbake

Husker du ...

- Alle de spørsmålene du hadde?
- Alle utfordringene du trodde var uoverkommelige?
- At du lurte på hvor du kunne få ordnet med det ene og det andre?
- Følelsen av å være den eneste som har det akkurat slik?

Du kan nå få en nyamputert til å se at det meste ordner seg og at livet er godt.

Å møte deg kan inspirere og motivere en nyamputert til å se mulighetene fremfor begrensningene.

Enten du er amputert eller pårørende til en som er det, vil vi gjerne ha kontakt med deg.

Ta kontakt nå
Tlf 4000 4360 eller info@momentum.nu

Hva synes du, hvem har fortjent en Momentumpris?

Noen som i din vurdering har gjort en helt spesiell innsats for amputerte? Vit i så fall at det nå finnes anledning til innen 1. november å foreslå en kandidat eller flere kandidater til å vinne Momentumprisen 2014.

Ledelsen i Momentum, foreningen for arm- og benprotesebrukere, minner om at "Hensikten med Momentumprisen er å premiere og stimulere til vedvarende, ekstraordinær innsats for amputerte og protesebrukere."

Den presiserer at kandidater vil være folk som "strekker seg litt lengre for sine medmennesker."

Ikke bare enkeltpersoner kan vinne prisen – det kan også team, avdelinger og helseinstitusjoner.

Alle har anledning til å nominere kandidater, og som Hans Emil Møller-Hansen, styremedlem i Momentum, sier til Livsglede:

"Dette er en anledning som mange brukere benytter, for å hedre dem som

Vinnere av Momentumprisen har det vært mange av i årenes løp, og de er gjerne blitt omtalt i Livsglede. Her, på forsiden av Livsglede nr. 4 i fjor, et knippe vinnere fra Enhet for Rehabilitering ved helsevirksomheten Betanias Malvik.

har gjort en innsats utover det vanlige og som har betydd noe spesielt for dem."

Forslag – for all del med begrunnelse – bør sendes til info@momentum.no og merkes Momentumpris.

Noen steder er mer kundevennlige enn andre

Noen i Livsgledes leserkrets som noterer seg at det her eller der finnes en bensinstasjon, en restaurant eller hva det ellers måtte være som ikke tilbyr kundene lett tilgjengelige toaletter? Gi gjerne Livsglede-redaksjonen et tips.

Eller motsatt, finnes det eksempler på næringsdrivende som åpenbart har strakt seg uvanlig langt for å få funksjonshemmede til å føle at de i alle henseender er velkomne?

Én side av saken er hva lover og regler krever av næringsdrivende, en annen

side av saken er i hvilken grad den enkelte næringsdrivende er seg bevisst at nivået på kundevennligheten og størrelsen på omsetningen kan henge sammen:

En kunde kan tenke at "jeg kjører forbi bensinstasjon X, for der vet jeg at det er kronglete forhold; jeg fyller heller tanken og tar en kaffe på bensinstasjon Y, der har jeg tidligere funnet meg vel til rette ..."

Noen tips kan hjelpe Livsglede-redaksjonen til å skrive om temaet.

Red.

Hovedstyret i Momentum

DR. NILS-ODD TØNNEVOLD
 Styreleder
nils.tonnevold@connectum.no
 T: 92 20 16 26

KJETIL BRAGSTAD
 Nestleder/IT-ansvarlig
k-brag@online.no
 T: 48 60 19 74

GEIR ARNE HAGELAND
 Styremedlem/økonomiansvarlig
gah@funkibator.no
 T: 90 97 26 82

HANS EMIL MØLLER-HANSEN
 Styremedlem/likepersonkoordinator
h-moelle@online.no
 T: 90 18 38 10

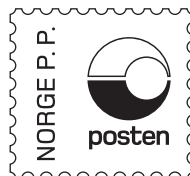
KRISTIN HOLTER-SØRENSEN
 Styremedlem
kriholtesor@hotmail.com
 T: 99 71 97 56

MARIT HAVRE NILSSEN
 Varamedlem
hnmorit@frisurf.no
 T: 92 03 06 16

ARNE WILBERG
 Varamedlem
awilberg@bbnett.no
 T: 41 52 40 80

Momentum
 T: 40 00 43 60
info@momentum.no

LIV KARIN SØSTUEN
 Adm. sekretær
info@momentum.no
 T: 47 02 10 94

Returadresse:
Momentum
pb. 49 Skøyen
0212 Oslo

GÅ UBEKYMRET

HVOR DU VIL. NÅR DU VIL.

For første gang i verdenshistorien tilbyr Össur transfemoralt amputerte en fullt integrert proteseløsning med Bionic Technology – SYMBIONIC® LEG.

Benytter du deg av spesielle teknikker for å overvinne trapper, hellinger og ujevnt terreng? Eller unngår du slike områder helt?

Med SYMBIONIC LEG kan du gå ubekymret *hvor* du vil, *når* du vil og i tillegg på en energibesparende, behagelig og selvsikker måte. Protesens evne til å oppfatte og reagere – hurtigere enn deg selv – på om du er i ferd med å snuble er ytterligere en virkelig verdifull egenskap.

SYMBIONIC LEG består av et protesekneledd og en protesefot som begge hver for seg er programmert med en kunstig intelligens slik at den på best mulig måte forstår og reagerer på hvordan nettopp *du* vil gå. Kneets og fotens unike evne til samarbeid gjør at funksjonen blir “1 + 1 = 3”.

Vil du vite mer om SYMBIONIC LEG? Kontakt Össur Nordic, tlf. 2261 5770 eller tlf. +46 18 18 22 00, eller gå inn på www.ossur.se/protes.

Hans van Dongen

”Jeg er svært fornøyd med min SYMBIONIC LEG.
– Selvtilliten min har økt enormt.”

Get the free mobile app at <http://gettag.mobi>

SYMBIONIC® LEG

www.ossur.se/protes

Life Without Limitations®